

BADIY TARJIMADA MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Boboqulova Gulrux Sharipovna

BuxDU ingliz tili o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14709250>

Annotatsiya. Ushbu maqolda badiiy asarlarni tarjima qilishda yuzaga keladigan muammor va ularni hal etish yo'llari haqida bayon etilgan. Maqolada O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" a saridan ba'zi gaplar tarjima qilinib tahlilga totirilgan, tarjimon tarjima qilishda muallifning o'ziga xos uslubini saqlab qolish qiyin bo'lishi mumkin, chunki har bir tilning o'z emotsional ifoda usullari mavjud.

Kalit so'zlar: emotsional, tarjima, tarjimon, uslub, muammo, qiyinchilik, bartaraf etish, his-tuyg'u, madaniyat, ko'nikma, tajriba.

ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ В ПЕРЕВОДЕ ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация. В данной статье описаны проблемы, возникающие при переводе литературных произведений, и пути их решения. В статье переведены и проанализированы некоторые предложения из произведения Откира Гашимова, которые могут оказаться трудными для переводчика. сохранить оригинальный стиль автора при переводе, ведь каждый язык имеет свои способы выражения эмоций.

Ключевые слова: эмоциональность, перевод, переводчик, стиль, проблема, сложность, решение, чувство, культура, мастерство, опыт.

PROBLEMS AND SOLUTIONS IN LITERATURE TRANSLATION

Abstract. This article describes the problems that arise when translating literary works and ways to solve them. The article translates and analyzes some sentences from Otkir Gashimov's work that may be difficult for a translator. preserve the author's original style when translating, because each language has its own ways of expressing emotions.

Keywords: emotionality, translation, translator, style, problem, complexity, solution, feeling, culture, skill, experience.

Badiiy asarlarni tarjima qilishda ko'plab muammolar yuzaga keladi. Ushbu muammolarni tushunish va bartaraf etish jarayoni tarjima sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Tarjima jarayonida ushbu muammolarni bartaraf etish uchun tarjimonlardan yuqori darajadagi bilim, ko'nikma va tajriba talab etiladi. Buning uchun tarjimonlar doimiy ravishda til va madaniyat haqida bilimlarini kengaytirib, tajriba almashishlari zarur. Shu sababli avvalombor til va madaniyat haqida biro z to'xtalib o'tsak. Til odamlarning his-tuyg'ulari, fikrlari, istiqbollari, turmush tarzi va hayotiy ko'rinishlarini eng umumiy ma'noda o'zida mujassamlashtirgan holda odamlarga ko'rinishga ega bo'lish imkonini beradigan muhim vositadir.

Madaniyat esa xalqning asrlar davomida shakllangan idroklari, qiziqishlari, xulq-atvori va xulq-atvori bilan namoyon bo'ladigan va avloddan-avlodga o'tib kelayotgan turmush tarzi, moddiy va ma'naviy qadriyatlar yig'indisidir. meros. Madaniyat - bu hayotning har bir bosqichida odamlarni o'rab turgan hissiyot va fikrlashning aksidir (Göçer, 2012). Til o'zi so'zlashadigan jamiyatning xususiyatlarini eng yaxshi aks ettiruvchi elementdir. Jamiyat tomonidan ochib berilgan madaniy qadriyatlarning izlari til bilan namoyon bo'ladi. Til madaniyatning uzluksizligini ta'minlovchi eng muhim vosita, shuningdek, madaniy uzatuvchidir (Akarsu, 1998).

Til va madaniyat bir-biri bilan chambarchas bog'liq ikkita tushunchadir. Til madaniyat bilan yashaydi, madaniyat esa til bilan birga rivojlanadi va to'planadi (Günay, 1995). Tilni madaniyat mahsuli deb hisoblash mumkin. Jamiyat tili shu jamiyatda yashovchi shaxslarning umumiy madaniyatini aks ettiradi. Madaniyat jamiyatning muhim asoslaridan biri bo'lib, u xolisona ko'rsatilishi kerak va har bir mamlakatning o'ziga xos xususiyatlariga ega. Madaniyat bilimlar majmuasidir. Bilim manbai tildir. Shuning uchun til va madaniyat ajralmasdir (Aslan; 2008). U holda madaniyat avloddan-avlodga o'tishi uchun tilga muhtoj bo'ladi; Madaniyat, shuningdek, jamiyatning his-tuyg'ulari, fikrlari va tom ma'noda hayotiy ko'rinishlarini konkretlashtiradigan vosita bo'lgan tilga bo'lgan ehtiyojdir (Göçer, 2012). Millatning shakllanishida til muhim o'rin tutadi. Har bir shaxs o'zi mansub bo'lgan xalqning madaniyatini o'rganishi va o'sha xalqning madaniy o'ziga xosligini egallashi kerak. Chunki xalqlar hamjamiyatida odamlar o'z milliy madaniyati bilan tanilgan bo'lib, bu ularni boshqalardan ajralib turadi, o'ziga xos qiladi. Xalqlarga ham odamlar kabi omon qolish uchun milliy madaniyat kerak. (Kirkkilich va Sevim, 2012).

Badiiy asarlarni ikki tilda, ya'ni bir tildan ikkinchi tilda tarjima qilishda quyidagi farqlarni yoki muammolarni ko'rishimiz mumkin.

1. *Til va madaniyat farqlari:* Har bir til o'ziga xos madaniy kontekstga ega. Badiiy asarlarda ko'pincha o'sha madaniyatga oid urf-odatlar, qadriyatlar, va hazil-mutoyiba ishlatiladi, ularni boshqa tilga to'g'ri tarjima qilish qiyin bo'lishi mumkin. Ularni bartaraf tish uchun tarjimon o'zbek tilidagi madaniy kontekstni yaxshi bilishi kerak. shuningdek, Qo'shimcha izohlar yoki sharhlar qo'shish orqali o'quvchiga madaniy tafovutlarni tushuntirish mumkin.

2. *Tilning emotsional va estetik jihatlari:* Badiiy asarlar ko'pincha ma'lum bir emotsional va estetik jihatlarni ifodalaydi. Buni boshqa tilga tarjima qilishda ifoda boyligi va hissiyotlarni yo'qotish xavfi bor. bunday holatda, tarjimon asarning estetik jihatlarni saqlab qolish uchun sinchkovlik bilan ishlashi kerak. Muqobil iboralar (ekvivalentlik) va ifodalar tanlash orqali hissiyotni yetkazish mumkin.

3. *Lug'aviy farqlar:* Har bir tilda so'zlar va iboralar turli xil ma'nolarga ega bo'lishi mumkin. Bu, ayniqsa, metaforalar va obrazli ifodalarda muammo tug'diradi.

Tarjimonlar sinonimlardan foydalanishi yoki matn kontekstiga mos keladigan yangi iboralar yaratishi mumkin. Asar muallifi bilan maslahatlashish va ularning maqsadini tushunish ham yordam beradi.

4. *Stilistik muvofiqlik*: Har bir muallifning o'ziga xos uslubi bor. Ushbu uslubni tarjimada saqlab qolish qiyin bo'lishi mumkin.

tarjimon muallifning uslubini tushunishi va uni o'z tarjimasida saqlab qolishga harakat qilishi kerak. Buning uchun o'xshash uslubdagi mualliflarning asarlarini o'qib, ularni tahlil qilish foydali bo'lishi mumkin.

5. *Tilning grammatika va sintaksis farqlari*:: Har bir til o'z grammatik va sintaktik qoidalariga ega. Bu farqlar tarjima jarayonida qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Albatta tarjimon ikki tildagi grammatik va sintaktik farqlarni yaxshi bilishi kerak. Asar mohiyatini yo'qotmasdan, kerakli o'zgartirishlarni amalga oshirish mumkin.

6. *So'z o'yinlari va hazillar*: Ko'pincha bir tilga xos bo'ladi va ularni boshqa tilga tarjima qilish qiyin bo'ladi. Buning uchun so'z o'yinlarini tarjima qilar ekan, tarjimon yangi kontekstga mos keladigan ekvivalent so'z o'yinlarini yaratishi mumkin, va o'quvchiga qo'shimcha izohlar orqali asl mazmunni tushuntirish mumkin.

7. *Muallifning niyati va maqsadini yetkazish*: Tarjima jarayonida muallifning asl niyati va maqsadini yo'qotish xavfi mavjud. Yechimini topishda tarjimon muallif bilan yaqin hamkorlik qilishi va asar mazmunini yaxshiroq tushunishi kerak. Har bir bo'lim yoki sahifani tarjima qilishdan oldin muallifning maqsadlarini tushunish uchun chuqur tahlil o'tkazish muhimdir. Quyida, O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" hikoyasidan ba'zi gaplarning o'zbek va ingliz tillaridagi tarjimalarini quyida keltiramiz:

1 Hayot gohida shunday sinovlarni oldimizga qo'yadiki, ularga dosh berish oson emas. Ingliz tilida quyidagich tarjima qilindi: *Life sometimes presents us with trials that are not easy to endure.*

2. O'zbek tilida- Inson o'zining chinakam baxtini topishi uchun ko'p narsalardan voz kechishi kerak. Inglizcha: *A person must give up many things to find their true happiness.*

3. O'zbekcha: Ba'zan eng oddiy narsalarda ham hayotning eng chuqur ma'nosini topish mumkin. Inglizcha: *Sometimes, the deepest meaning of life can be found in the simplest things.*

4. O'zbekcha: Har bir insonning o'ziga xos hayot yo'li va taqdiri bor. Inglizcha: *Every person has their own unique path in life and destiny.*

5. O'zbekcha: Odamlar o'z baxtini uzoqdan izlaydi, lekin ba'zan u yaqin orada bo'ladi. Inglizcha: *People search for happiness far away, but sometimes it is close by* Hikoyada tasvirlangan vaziyatlar va obrazlar o'zbek madaniyati bilan bog'liq.

Bu madaniy kontekstni boshqa tilga tarjima qilishda, o'quvchi hikoyaning asl ma'nosini va muhim nuqtalarini to'liq anglamasligi mumkin

O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" hikoyasidan ba'zi gaplarni tarjima qilishda quyidagi muammolarga duch kelish mumkin:

1. Mahalliy leksika va ifodalar: Hikoyada o'zbek xalqining turmush tarziga xos bo'lgan so'zlar, iboralar va maqollar mavjud. Ularni boshqa tilga tarjima qilishda muqobilini topish qiyin bo'lishi mumkin, chunki bunday iboralar boshqa madaniyatlarda mavjud bo'lmashligi yoki o'ziga xos ma'noni yo'qotishi mumkin.

2. Emotsional rang-baranglik: O'tkir Hoshimovning asarlarida ko'p hollarda chuqur emotsiyalar, mehr, dard va hazil aralashgan. Buni tarjima qilishda muallifning o'ziga xos uslubini saqlab qolish qiyin bo'lishi mumkin, chunki har bir tilning o'z emotsional ifoda usullari mavjud.

4. Dialekt va lahjalar: Asarda ba'zida dialektal yoki mahalliy lahjalar ishlatilishi mumkin. Bu elementlarni tarjima qilishda ularning mazmuni va o'quvchiga ta'sirini to'g'ri yetkazish qiyinchilik tug'diradi.

5. Sodda lekin mazmunli til: O'tkir Hoshimov o'z asarlarida sodda, ammo chuqur mazmunli til ishlatadi. Bu sodda tilning ortidagi chuqur ma'noni tarjima orqali saqlab qolish har doim ham oson emas.

Xusosa qilib aytganda, bu muammolarni yengib o'tish uchun tarjimon o'zbek madaniyatini, adabiy uslubni va hikoyaning kontekstini chuqur anglashga harakat qilishi kerak. Har bir tarjimon asarni tarjima qilarkan o'sha asar qahramoni yashagan davrni, urf-odatlarini ichki kechinmalarini his eta olishi zarur. Asar qahramonlarining o'sha yashagan davrdagi turmush tarziga xos bo'lgan so'zlar, iboralar va yoki mahalliy lahjalar ishlatilishini bilizi lozim.

REFERENCES

1. G'. Salomov "Tarjima nazariyasiga kirish" // O'qituvchi nashriyoti, Toshkent, 1978-yil.
2. M. Fayzullayeva "Badiiy tarjima va bu jarayonda yuzaga keluvchi muammolar" // Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1-jild, 8-son, 2023-yil, noyabr.
3. Sh. A. Yangiboyeva "Tarjimashunoslik: muammolar, yechimlar va istiqbollar" //, Academic Research in Modern Science, 2022-yil.
4. "Tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar" – M. Xolbekov, Tahlil va Tadqiqotlar, 2023-yil.
5. Sh. Choriyeva "Badiiy tarjimada uchraydigan asosiy muammolar" //, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari, 2024-yil, dekabr.
6. S. Shermatova va M. Odiljonova "Tarjimada uchraydigan asosiy xatolar" //, CyberLeninka ilmiy maqolalar to'plami, 2023-yil.

7. S. Atabayev "Tarjima jarayonida uchraydigan leksik va grammatik muammolar" // Nauchniy Impuls, 2023-yil.
8. D. Nodirjonovna "Adabiy nasrni tarjima qilishdagi muammolar va ularning yechimlari" // Web-Journal, 2023-yil.